

An Analytical and Explanatory Framework for Establishing Offshore Banks in the Free Trade-Industrial Zones of Iran

Saeed Shirkavand

Associate Prof., Department of Management, Faculty of Accounting and Financial Sciences
College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: shirkavnd@ut.ac.ir

Fatemeh Jamali*

*Corresponding Author, MSc., Department of Financial Management, Faculty of Accounting and Financial Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: fatemeh.jamali@ut.ac.ir

Abstract

Objective

A review of Iran's economic conditions, particularly the financial system in recent decades, reveals its limited participation in international banking. The lack of access to financial markets for investment and trade, limited services offered by domestic banks, their inability to compete in global financial markets, and economic sanctions have created significant challenges in engaging with the international economy. The establishment of offshore banks in Iran's free trade-industrial zones could serve as an initial step and a connecting link to align with the global economy and enter international financial markets effectively. These banks, by offering a wider range of services, could facilitate capital flow, encourage foreign investment, and enhance the competitiveness of Iranian financial institutions significantly. In addition, such banks could contribute to the development of international trade and help alleviate the existing economic pressures faced by local businesses and individuals. Designing and creating an operational model for utilizing any tool in the field of economics and management is essential for achieving sustainable growth. This study aims to provide an analytical and explanatory framework for establishing such a bank in these free zones.

Citation: Shirkavand, Saeed & Jamali, Fatemeh (2025). An Analytical and Explanatory Framework for Establishing Offshore Banks in the Free Trade-Industrial Zones of Iran. *Financial Research Journal*, 27(2), 409- 437. <https://doi.org/10.22059/FRJ.2024.379272.1007622> (in Persian)

Methods

This study employed a mixed-methods exploratory sequential design, commencing with qualitative data analysis. In the qualitative phase, grounded theory methodology was utilized, incorporating open, axial, and selective coding procedures. Participants were purposefully selected and recruited via snowball sampling from a population comprising finance experts affiliated with leading universities, bank managers operating in free trade-industrial zones, and commercial entrepreneurs and company owners active within these zones. A total of eleven semi-structured interviews were conducted until theoretical saturation was reached. In the quantitative phase, a descriptive-survey method was applied to analyze and explain the proposed framework. In this stage, 90 participants were randomly selected. Data were collected through a 30-item questionnaire derived from the grounded theory approach, and data analysis was performed using SMART PLS software.

Results

In the qualitative phase of the research, after three stages of open, axial, and selective coding, a model comprising six main categories (central phenomenon, causal conditions, intervening conditions, contextual conditions, strategies, and consequences of establishing the offshore bank), 30 subcategories, and 153 concepts were presented. In the quantitative phase, the validity of the research model was assessed through structural equation modeling indicators, which demonstrated acceptable fit for all the obtained indices.

Conclusion

According to the research findings, an appropriate explanatory framework for the establishment of offshore banks in the free trade-industrial zones of the Islamic Republic of Iran was presented. One of the key outcomes of the proposed framework is the integration of the country's financial institutions with international financial markets, which can serve as a catalyst for economic growth and development through the establishment and operation of offshore banking institutions.

Keywords: Framework, Financial markets, Offshore bank, Free trade Zones, Tax.

ارائه چارچوب تحلیلی و تبیینی ایجاد بانک برون مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران

سعید شیرکوند

دانشیار، گروه مدیریت، دانشکده حسابداری و علوم مالی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: shirkavnd@ut.ac.ir

فاطمه جمالی*

* نویسنده مسئول، کارشناس ارشد، گروه مدیریت مالی، دانشکده حسابداری و علوم مالی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: fatemeh.jamali@ut.ac.ir

چکیده

هدف: بررسی وضعیت اقتصادی کشور، به‌ویژه نظام مالی در دهه‌های اخیر، نشان‌دهنده سهم بسیار اندک ایران در حوزه بانکداری بین‌الملل است. مشکلات دسترسی به بازارهای مالی برای سرمایه‌گذاری و تجارت، ارائه خدمات محدود بانک‌های داخلی، ناتوانی بانک‌های کشور برای رقابت در بازارهای مالی و تحریم‌های اقتصادی، مشکلات و دغدغه‌های فراوانی را در مبادله با نظام اقتصاد بین‌الملل ایجاد کرده است. تأسیس بانک برون مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران، می‌تواند به‌عنوان نخستین گام و حلقه اتصال، به همگامی با اقتصاد جهانی و ورود به بازارهای مالی بین‌المللی منجر شود. این بانک‌ها با ارائه خدمات گسترده‌تر، می‌توانند جریان سرمایه را تسهیل و سرمایه‌گذاری خارجی را تشویق کنند و توان رقابتی مؤسسه‌های مالی ایران را بهبود بخشند. علاوه‌براین، چنین بانک‌هایی می‌توانند به توسعه تجارت بین‌المللی و کاهش فشارهای اقتصادی کمک کنند. طراحی و ایجاد یک الگوی عملیاتی برای استفاده از هر ابزار اقتصادی و مدیریتی، از ضرورت‌های هر طرحی است. پژوهش حاضر با هدف ارائه چارچوب تحلیلی و تبیینی برای ایجاد چنین بانکی در مناطق آزاد مذکور صورت گرفته است.

روش: روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی، آمیخته از نوع اکتشافی متوالی بوده است؛ به‌گونه‌ای که در بخش کیفی، از استراتژی نظریه داده‌بنیاد مشتمل بر کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. مشارکت‌کنندگان از میان استادان متخصص در حوزه‌های مالی دانشگاه‌های برتر، مدیران بانک‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی و فعالان تجاری و صاحبان شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی فعال در مناطق مذکور انتخاب شدند. این افراد که ۱۱ نفر بودند، به‌صورت هدفمند و به‌روش گلوله برفی انتخاب شدند و تا رسیدن به اشباع نظری با آن‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. در بخش کمی، از روش توصیفی پیمایشی برای تحلیل و تبیین چارچوب پیشنهادی استفاده شد. در این مرحله نیز ۹۰ نفر به‌روش تصادفی ساده انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده در بخش کمی، پرسش‌نامه‌ای با ۳۰ سؤال به‌دست‌آمده از روش داده‌بنیاد میان مشارکت‌کنندگان توزیع شد و پس از گردآوری داده‌ها، بررسی و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس انجام گرفت.

استناد: شیرکوند، سعید و جمالی، فاطمه (۱۴۰۴). ارائه چارچوب تحلیلی و تبیینی ایجاد بانک برون مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران. *تحقیقات مالی*، ۲۷(۲)، ۴۰۹-۴۳۷.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۲/۳۱

doi: <https://doi.org/10.22059/FRJ.2024.379272.1007622>

تحقیقات مالی، ۱۴۰۴، دوره ۲۷، شماره ۲، صص. ۴۰۹-۳۳۷

ناشر: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

یافته‌ها: در بخش کیفی پژوهش، پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، الگویی مشتمل بر ۶ مقوله اصلی (پدیده محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدهای تأسیس بانک برون مرزی)، ۳۰ مقوله فرعی و ۱۵۳ مفهوم به دست آمد. در بخش کمی اعتبار الگوی تحقیق، از طریق شاخص‌های مدل معادلات ساختاری سنجیده شد که حاکی از برازش قابل قبول برای همه شاخص‌های به دست آمده بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌های پژوهش و مطالعات، چارچوب تبیینی مناسبی برای تأسیس بانک در مناطق آزاد تجاری و صنعتی جمهوری اسلامی ایران ارائه شد. از مهم‌ترین دستاوردهای این چارچوب، می‌توان به اتصال نهادهای مالی کشور به بازارهای مالی بین‌المللی و در نتیجه، رشد و توسعه اقتصادی کشور، از طریق این نهاد اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها: چارچوب، بازارهای مالی، بانک برون مرزی، مناطق آزاد، مالیات.

مقدمه

بازارهای مالی با تسهیل فرایند تأمین مالی به توسعه اقتصادی منجر می‌شوند (مشایخ و جعفری، ۱۳۸۵). باز بودن اقتصادها، یکی از عوامل مهم در منتفع شدن بیشتر کشورها از جریان‌های مالی جهانی، دانش و فرصت‌های موجود در آن است. فعالیت‌های بانکداری بین‌المللی، می‌توانند رقابت در نظام بانکی داخلی را بهبود بخشند، همچنین باعث به‌روزرسانی مهارت‌های مختلف شوند (کلسنس و ون‌هورن^۱، ۲۰۱۲). در مجموع، ساختار حضور بانک‌ها در سطح بین‌المللی، حداقل به هشت شکل امکان‌پذیر است: بانک کارگزار، دفتر نمایندگی، نمایندگی، بانک وابسته با کنترل کامل، بانک وابسته با کنترل محدود (سرمایه‌گذاری مشترک)، شعبه بانک، شعبه پوششی، بانکداری برون‌مرزی (برهانی، ۱۳۷۹). در شرایط کنونی، سیستم بانکداری ایران در حوزه بین‌المللی در حالت غیرفعال قرار دارد. مقایسه ایران با سایر اقتصادهای در حال توسعه، از عدم موفقیت ایران در بهره‌برداری مناسب از منابع تأمین مالی حکایت دارد (گوهری‌فر، خاشعی و رنماخواستی، دهدشتی شاهرخ و سیف، ۱۴۰۰).

بررسی اوضاع اقتصادی کشور، به‌ویژه نظام مالی در دهه‌های اخیر، گویای سهم بسیار اندک ایران در حوزه بانکداری بین‌الملل است. عدم دسترسی به بازارهای مالی جهت سرمایه‌گذاری و تجارت، مشکلات فراوان مبادلات با نظام اقتصادی بین‌الملل را به‌وجود آورده است. به همین جهت، لزوم ایجاد حلقه اتصال با بازارهای بیرونی در سال‌های اخیر افزایش پیدا کرده است. فقدان تعامل و همگامی با نظام مالی بین‌الملل، سهم اندک کشور از تجارت و سرمایه‌گذاری جهانی، پیوند ضعیف با بازارهای سرمایه بین‌المللی، ناکارایی نظام مالی داخلی، نبود رقابت مؤثر با بانک‌های خارجی، نداشتن ابزارهای متنوع بانکی در قلمرو کشور، عدم ارائه خدمات متنوع به فعالان اقتصادی و شهروندان و همچنین، لزوم مقاوم‌سازی اقتصاد کشور در برابر تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران و مقابله با آن‌ها، از جمله مواردی هستند که ضرورت ایجاد نهاد پولی و مالی بین‌المللی در کشور را ایجاب می‌کنند.

تنوع‌بخشی به ابزارهای مالی، به‌ویژه در بازار پول، یکی از استراتژی‌های اصلی کشورها برای گسترش صادرات و افزایش سطح رفاه شهروندان است. بانکداری برون‌مرزی، یکی از روش‌های رایج در بسیاری از مراکز مالی فراساحلی در نقاط مختلف جهان است. این شکل از بانکداری با ارائه خدمات مالی و بانکی به افراد و شرکت‌های غیربومی، به‌صورت غیرمستقیم فعالیت می‌کند. بانکداری برون‌مرزی به‌عنوان ابزاری برای گسترش تنوع در خدمات بانکی و مالی، ارائه خدمات متنوع با هزینه‌های پایین‌تر و رقابتی را برای مشتریان فراهم می‌کند. به همین دلیل، پیشنهاد می‌شود که یک نظام مالی جامع در چارچوب‌های قانونی مرتبط با بانکداری بین‌المللی ایجاد شود. این ساختار مالی، باید شبکه‌ای گسترده و پیچیده از بانک‌های برون‌مرزی، صرافی‌ها، شرکت‌های صوری، تجار و سایر بازیگران مرتبط را شامل شود. همچنین، حوزه عملکرد آن باید تمامی بخش‌های اولویت‌دار اقتصادی کشور را دربرگیرد (کریمی، ۱۳۹۹). از اهداف تأسیس بانکداری برون‌مرزی، می‌توان کمک و انجام تراکنش‌های بین‌بانکی بین‌المللی، کاهش هزینه‌های جابه‌جایی پول و گسترش ارائه خدمات بانکی برای تجار و بازرگانان و شرکت‌های فناور و دانش‌بنیان مقیم و غیرمقیم را نام برد. سیستم

بانکداری با مالیات کم، حریم خصوصی بیشتر از بانک‌های متعارف و نرخ بهره بالاتر اعمال شده در بانک‌های خارج از کشور برای مشتریان بانک خود، مناسب‌ترین عوامل برای مشتریان بین‌المللی، به‌منظور حفظ پول خود در این بانک را فراهم می‌کند. از سوی دیگر، با توجه به اینکه سرمایه‌گذاران در این مناطق به‌تنهایی نمی‌توانند به بررسی و پوشش ریسک‌های سیاسی، مالی و اقتصادی به‌طور جامع بپردازند، در صورت تأسیس و راه‌اندازی بانک‌های برون‌مرزی، این‌گونه بانک‌ها ریسک‌ها را تجزیه و تحلیل می‌کنند و توصیه‌های لازم را به مشتریان ارائه می‌دهند. وجود بانک‌های برون‌مرزی به جهت تسهیل و همکاری در امور فوق، می‌تواند چالش‌های پولی را برطرف کند و هم‌زمان زمینه رشد و توسعه اقتصادی کشور را فراهم آورد.

تاریخچه شکل‌گیری بانک‌های برون‌مرزی، بر لزوم انتخاب مکانی برای انجام مبادلات بانکی بین‌المللی تأکید می‌کند. این مکان اولاً بایستی خارج از محدودیت‌های قانونی اعمال شده بر نظام بانکی داخلی، به‌منظور تداوم سودآوری نظام بانکی باشد و ثانیاً قادر باشد به نیازهای بین‌المللی پاسخ دهد. مراکز بانکداری برون‌مرزی در شهرها، حوزه‌ها یا کشورهایی وجود دارند که تلاش آگاهانه‌ای برای جذب کسب‌وکار بانکداری برون‌مرزی کرده‌اند؛ یعنی واحد پول خارجی غیرمقیم همراه با اتخاذ نگرش انعطاف‌پذیر در برابر مالیات و مقررات برای مشتریان (مک‌کارتی^۱، ۱۹۷۹). بانک برون‌مرزی برای نیل به اهداف خود، می‌تواند در مناطق آزاد، مراکز مالی برون‌مرزی یا پناهگاه‌های مالیاتی شکل گیرد (پالان^۲، ۲۰۰۲). مزیت مناطق آزاد این است که با کنارگذاشتن محدودیت‌ها و قواعد ناکارایی که بر نظام مالی و اقتصادی داخلی تحمیل می‌شود، تا حد زیادی توان تعامل با نظام توسعه‌یافته مالی بین‌المللی را به‌دست آورد (موسایی و عزیزانی‌فر، ۱۳۸۷).

با توجه به انجام امور تجاری و مبادلات فعالان اقتصادی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی با کشورهای دیگر، نیاز به خدمات نظام بانکی کشور، بیش از گذشته ضرورت یافته است. از این رو ارائه چارچوب مناسب برای راه‌اندازی بانک برون‌مرزی به‌عنوان نهاد پولی جهت تسهیل ارائه خدمات به مشتریان در کشور، می‌تواند مناطق آزاد را به‌سمت نیل به اهداف اصلی خودشان در توسعه اقتصادی کشور سوق دهد. بانک‌های برون‌مرزی با نزدیک کردن سطح خدمات‌رسانی خود به استانداردهای جهانی و افزایش توان رقابتی خود با بانک‌های بین‌المللی می‌توانند موانع یاد شده را برطرف کنند. پژوهش حاضر با هدف کلی ارائه چارچوب تبیینی و تحلیلی برای ایجاد بانک برون‌مرزی با استفاده از نظریه داده‌بنیاد صورت گرفته است. پژوهشگر قصد دارد که در این پژوهش به سؤال اصلی زیر پاسخ دهد:

سؤال اصلی: چارچوب تبیینی برای ایجاد بانک برون‌مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی چگونه است؟

در راستای پاسخ به سؤال اصلی، سؤال‌های فرعی زیر مطرح شده است:

- پدیده محوری ایجاد بانک برون‌مرزی چیست؟
- عوامل علی تأثیرگذار بر پدیده محوری کدام‌اند؟

- شرایط زمینه‌ای یا بسترهای اصلی مؤثر بر راهبردها کدام‌اند؟
 - عوامل مداخله‌گر / تسهیلگر بازدارنده - پیش‌برنده مؤثر بر راهبردها کدام‌اند؟
 - راهبردهای منتج از پدیده محوری کدام‌اند؟
 - راه‌آوردهای پیامدهای منتج از به‌کارگیری راهبردها کدام‌اند؟
- در صورت تحقق این موضوع در مناطق آزاد تجاری و صنعتی به‌عنوان نمونه، این امکان فراهم خواهد شد که پس از رفع نقص‌ها و دغدغه‌های ایجاد بانک برون‌مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی، بتوان ضمن اجرای آن در سرزمین اصلی، مراوده‌های پولی با نظام بانکی جهان را تسهیل کرد.

پیشینه نظری پژوهش

تحمیل مقررات اضافی بر بخش‌های مالی کشورهای صنعتی طی دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی، عامل اصلی رشد بانکداری برون‌مرزی بود. تحمیل الزامات ذخیره، سقف نرخ بهره، کنترل سرمایه، روش‌های افشای مالی، و مالیات در چند کشور سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱، به افزایش و رشد این‌گونه بانک‌ها منجر شد. بر اساس قوانین مالیات بر برابری بهره^۲ (۱۹۶۴)، قانون اعتبار و ارز خارجی^۳ (۱۹۷۲)، برنامه محدودیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۴ (۱۹۶۵) سرمایه‌گذاران آمریکایی با توجه به پرداخت مالیات برای خرید اوراق بهادار خارجی، کمتر در اوراق خارجی سرمایه‌گذاری می‌کردند تا کسری تراز تجاری کاهش پیدا کند. همچنین قوانینی همچون، وجود حداقل سرمایه و سقف پرداخت سود^۵، موجب کاهش اعتبارات ارزی شرکت‌ها و اشخاص و محدود کردن سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی شد که بانک‌ها را از دادن سود به سپرده‌های دیداری منع می‌کرد. همچنین، پس از جنگ جهانی دوم، تقاضای اخذ منابع توسط کشورهای اروپایی جهت بازسازی خرابی‌ها از بازارهای سرمایه‌ای فزونی یافت و هیچ یک از بازارهای سرمایه داخلی کشورها، به‌جز آمریکا، توان پاسخ‌گویی به حجم فزاینده درخواست‌ها را نداشت. از این رو، دولت آمریکا مقررات «مالیات برابر بهره» را به‌منظور بازداشتن وام‌گیرندگان خارجی از انتشار اوراق قرضه در بازار سرمایه آمریکا، از سال ۱۹۶۳ تا سال ۱۹۷۴ وضع کرد. این قوانین موجب شد بازار یورو رونق پیدا کند و چون آمریکا نمی‌خواست موقعیت خود را از دست بدهد، به پایه‌گذاری بانک برون‌مرزی در نیویورک و ۱۱ منطقه دیگر اقدام کرد. سیستم بانکداری آمریکا با راه‌اندازی این بانک، هم از قوانین سخت‌گیرانه داخلی دور بود و هم توانایی جذب منابع خارجی را داشت (اریکو و بوررو^۶، ۱۹۹۹).

با توجه به رشد اقتصاد جهانی در سال‌های اخیر و افزایش تجارت بین کشورها، نیاز به نهادهای بین‌المللی مالی روزبه‌روز افزایش یافته است. بانک‌های برون‌مرزی در دهه‌های گذشته، به دلیل مشوق‌ها و موقعیت جغرافیایی مراکز مالی بیشتر در این مراکز تأسیس شده‌اند. به همین دلیل تعاریف و مطالعات دقیقی از بانک برون‌مرزی ارائه نشده است و

1. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

2. Interest Equalization Tax (IET)

3. Foreign Credit and Exchange Act (FCEA)

4. Foreign Direct Investment Restraint Program

5. Regulation q and d

6. Errico, Borrero

پژوهش‌ها عمدتاً در قالب توضیحات و مطالعات پیرامون مراکز مالی برون مرزی ارائه شده‌اند. بر این اساس، به‌طور کلی بانک‌های برون مرزی را می‌توان از دو منظر دیدگاه مفهومی و جغرافیایی طبقه‌بندی کرد. از اصطلاح «مراکز برون مرزی» می‌توان برای نشان دادن مراکز مالی استفاده کرد که میزبان فعالیت‌های واسطه‌گری مالی برای افراد غیرمقیم است (دوفی و گیدی^۱، ۱۹۷۸). مراکز مالی برون مرزی در اقتصادهایی به وجود می‌آیند که می‌کوشند منابع مازاد تجارت بین‌المللی را با حداقل کردن مالیات یا حذف سخت‌گیری‌ها و قوانین تجارت جذب کنند (جونز^۲، ۱۹۸۳). مراکز مالی بین‌المللی، از همتایان داخلی خود با توجه به سه ویژگی مهم متمایز می‌شوند: اول مراکز مالی بین‌المللی با ارزش‌های خارجی معامله می‌کنند. دوم مراکز برون مرزی عموماً از مالیات و کنترل مبادلات ارزی تحمیلی به بازارهای مالی سرزمین اصلی معاف هستند و سوم مراکز مالی برون مرزی اغلب و الزاماً برای مشتریان غیرمقیم هستند (پارک^۳، ۱۹۸۲). مراکز مالی به دو دسته کاغذی و عملیاتی تقسیم می‌شوند. مراکز «کاغذی» مکان‌هایی هستند که در آن‌ها یک معامله برای اهداف مالیاتی ثبت می‌شود و بدون هیچ‌گونه سپرده فیزیکی، عملیات برداشت و خدمات وام انجام می‌شود. مراکز «عملیاتی»، در یک مکان فیزیکی اقدامات مربوط به سرمایه‌گذاری و وام‌دهی را انجام می‌دهند. اگر یک مرکز عملیاتی به مکان فیزیکی نیاز داشته باشد، مرکز کاغذی می‌تواند به دلیل بهره‌گیری از ارتباطات از راه دور مدرن، در هر جایی واقع شود (مک‌کارتی، ۱۹۷۹).

مراکز برون مرزی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: مراکز اولیه که پایه صنعتی قوی‌ای دارند و بر اساس آن، نیازهای مالی مشتریان همچون لندن و نیویورک را برطرف می‌کنند. در این مناطق منابع در دسترس هستند. مراکز ثانویه در کشورهای در حال توسعه تشکیل می‌شود. مراکز ثانویه منابع اصلی خود را از نزدیکی جغرافیایی به اقتصادهایی با منابع مالی قابل توجه به دست می‌آورند که پاناما و سنگاپور در این دسته قرار می‌گیرند. بهاتاچاریا^۴ (۱۹۸۲) مراکز بهشت مالیاتی را به عنوان زیرمجموعه‌ای از مراکز ثانویه در نظر می‌گیرد و آن‌ها را مراکزی تعریف می‌کند که ثبت وام‌ها و سپرده‌های خارجی صورت می‌گیرد و جایی که تجارت مالی واقعی کمی انجام می‌شود.

بانک‌های برون مرزی در مراکز مالی برون مرزی مستقر هستند. از دید پالان (۲۰۰۲) مناطق برون مرزی با توجه به حداقل مقررات و قوانین مالی و مالیاتی و حداقل محدودیت‌های تجاری، می‌توانند به سه شکل (فرودگاه، بنادر یا مناطق آزاد تجاری)، سرزمین مناطق مجازی یا پناهگاه‌های مالیاتی باشد.

خدمات بانک‌های برون مرزی در کشورهای مختلف

بانکداری برون مرزی طیف گسترده‌ای از خدمات و محصولات را ارائه می‌کند. این نوع نظام بانکداری، اگر به درستی تنظیم و نظارت شود، می‌تواند خدمات اقتصادی بسیاری را برای کشور به همراه داشته باشد. یکی از مهم‌ترین خدمات این نوع بانکداری، جذب سپرده‌های خارجی به ارزش‌های خارجی است. علاوه بر این خدمت، این سیستم می‌تواند در

1. Dufey, Giddy
2. R.A Johns
3. Park
4. Bhattacharya

حوزه‌هایی مانند تأمین مالی، اجاره هواپیما، ثبت کشتی، تأسیس صندوق‌های تضمین و مدیریت دارایی، بیمه، صندوق‌های بازنشتی و خدمات مشاوره‌ای نقش ایفا کند (بانک غنا^۱، ۲۰۰۸). از آنجا که این نوع بانکداری بر اساس قواعد و مقررات بازارهای بین‌المللی وام می‌دهند و سپرده جذب می‌کنند، از ریسک‌های سیاسی و اقتصادی کشورها دور هستند. همچنین، این گونه بانک‌ها ممکن است نرخ بهره بالاتری نسبت به بانک‌های داخلی بپردازند که مشتریان از این اختلاف می‌توانند استفاده کنند. ارائه خدمات بانکی و سرمایه‌گذاری به افراد، در اولویت این نوع بانک‌هاست. در مرحله بعدی، این بانک‌ها بر ارائه حساب‌های تجاری خاص به شرکت‌های واجد شرایط متمرکز می‌شوند. به‌طور کلی مهم‌ترین خدمات این بانک‌ها عبارت‌اند از: عملیات بانکی و انتقال وجوه بین‌المللی؛ سپرده‌گذاری بلندمدت ارزی؛ سرمایه‌گذاری خارجی؛ ارائه خدمات مبتنی بر اوراق ارزی؛ خدمات ارزی شبانه‌روزی؛ انجام عملیات کالایی.

ریسک‌های مرتبط با بانک‌های برون‌مرزی

از جمله ریسک‌های موجود در ارتباط با بانک‌های برون‌مرزی، می‌توان به ریسک اعتباری و ارزی اشاره کرد. ریسک اعتباری را می‌توان احتمال نکول وام‌گیرنده به انجام تعهداتش بیان کرد. برای کاهش ریسک اعتباری، می‌توان از سیستم C5 استفاده کرد که مشتمل است بر پنج معیار اصلی برای ارزیابی اعتباری مشتریان. این معیارها عبارت‌اند از: شخصیت^۲، ظرفیت^۳، سرمایه^۴، وثیقه^۵ و شرایط^۶ (بیکزاده، آقازاده و آقازاده، ۱۳۹۳). با توجه به اینکه حساب‌ها بین‌المللی هستند و دسترسی به اطلاعات مشتریان خارجی سخت‌تر است، اعتبارات خارجی در مقایسه با اعتبارات داخلی حاوی اطلاعات کمتری است و به توجه بیشتری در رابطه با اشخاص حقوقی و حقیقی نیاز دارد.

همچنین ریسک ارز می‌تواند معاملات مالی را به چندین روش تحت‌تأثیر قرار دهد. با توجه به تأثیرپذیری عملکرد بانک‌ها از نوسان‌های نرخ ارز، بانک‌های برون‌مرزی باید در به‌کارگیری شیوه‌های مدیریت صحیح پرتفولیوی ارزی تلاش کنند تا بتوانند از وضعیت تلاطم بازار ارز کمترین آسیب را ببینند. بانک‌های برون‌مرزی می‌توانند در کنار بازار نقد ارز بازار سلف ارزی، اختیارهای ارزی، قراردادهای آتی ارزی را شکل دهند تا نوسان‌های ارزی را کنترل کنند (هادجینز^۷، ۱۳۹۲).

پیشینه تجربی پژوهش

زوروم^۸ (۲۰۰۷) به دنبال چارچوبی برای طبقه‌بندی مراکز مالی با استفاده از متغیرهای اقتصاد کلان و با بهره‌گیری از روش‌های آماری بود. وی داده‌های کشورها را از صندوق بین‌المللی پول که هر ساله منتشر می‌شود، جمع‌آوری کرد و پس

1. Bank of Ghana
2. Character
3. Capacity
4. Capital
5. Collateral
6. Condition
7. Rose & Hudgins
8. Zoromé

از تقسیم کشورها به دو گروه پُردرآمد و کم‌درآمد، کشورهایی را به‌عنوان مراکز مالی برون‌مرزی پیشنهاد داد که داده‌های آن‌ها بالاتر از انحراف معیار گروه خود بود.

سان^۱ (۲۰۰۸) بیشتر بر نوع فعالیت‌ها تمرکز می‌کند تا حجم جریان‌های مالی. وی به‌دنبال این بود که آیا مراکز مالی برای ذخیره موقت بودجه هستند یا مکان‌های سرمایه‌گذاری. وی با استفاده از داده‌های صندوق بین‌المللی پول و استفاده از دو متغیر سهام و جریان‌های نقدی و تحلیل‌های رگرسیون، نتیجه می‌گیرد که این مؤسسه‌ها بیشتر به‌عنوان محل سرمایه‌گذاری است. در واقع سرمایه‌گذاری پول به‌دلیل فرار از مالیات و پول‌شویی نیست؛ بلکه به‌دلیل مقررات انعطاف‌پذیر، حکمرانی خوب، محیط سیاسی پایدار و از همه مهم‌تر، تخصص آن‌ها در ارائه خدمات مالی است. ایشان بیان می‌کند که نقش مراکز مالی برون‌مرزی در تسهیل فعالیت‌های غیرقانونی در مطالعات قبلی، بیش از حد تخمین زده شده است. علاوه‌براین، ادعا می‌کند که مزایای رقابتی در این موضوع در سال‌های اخیر، به‌دلیل اقدام جهانی علیه آن‌ها کاهش یافته است.

سوا و جانسکی^۲ (۲۰۱۰) در مقاله‌ای به‌دنبال بسط‌دادن مراکز مالی برون‌مرزی بودند. به همین دلیل در پی گسترش مدل ارائه شده توسط زوروم داده‌ها را به‌صورت پنل سری زمانی (۲۰۰۱ تا ۲۰۰۸) مرتب و مشاهدات را حدود ۵ برابر کردند. همچنین تأثیر بحران مالی ۲۰۰۸ را بر مراکز مالی نشان دادند. در پایان، نقشه توسعه مراکز مالی را با استفاده از داده‌های برآورد شده پس از بحران مالی ارائه کردند.

گودی و یانگ^۳ (۲۰۱۳) در تحقیقی به شناسایی ریسک‌های موجود در سرمایه‌گذاری برون‌مرزی پرداختند و در انتها آن‌ها را با توجه به دیدگاه‌ها و تجربه‌های مختلف کشورها رتبه‌بندی کردند. روش‌شناسی این مقاله، تحقیق و پژوهش بوده است. در نهایت رتبه‌بندی ریسک‌ها به این ترتیب به‌دست آمد: ریسک بازار؛ ریسک نرخ بهره؛ ریسک نقدشوندگی؛ ریسک قانونی؛ ریسک نرخ ارز؛ ریسک تورم؛ ریسک اعتباری؛ ریسک تکنولوژی.

ژانگ^۴ (۲۰۱۶) در تحقیقات خودش به این نتیجه می‌رسد که بانک‌های برون‌مرزی عمدتاً واسطه‌های مالی هستند که خدمات مالی را برای وام‌گیرندگان و وام‌دهندگان غیرمقیم فراهم می‌کنند. مهم‌ترین دلیل تشکیل مراکز بانکداری برون‌مرزی، نبود مالیات و قوانین و مقررات اجباری است که بانکداری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مراکز بانکداری برون‌مرزی را می‌توان یک حوزه قضایی کوچک تعریف کرد که در آن دولت از طریق سیاست‌های مالیاتی مطلوب یا انعطاف‌پذیر، کنترل ارز خارجی و مقررات بانکی، تسهیلاتی را برای توسعه تجارت بانکداری بین‌المللی فراهم می‌کند. علاوه‌براین، به‌طور کلی حجم کسب‌وکار در مراکز بانکداری برون‌مرزی به‌اندازه و تقاضای بازار داخلی نیست. به‌طور کلی، فعالیت‌های بانکی برون‌مرزی به‌عنوان مرکز توزیع سرمایه عمل می‌کند که سرمایه‌های ارزی خارجی را از خارج کشور سپرده‌گذاری می‌کند و سپس آن‌ها را به متقاضیان سرمایه‌گذاری وام می‌دهد.

1. Sun

2. Suva & Jansky

3. Godi & Young

4. Zhang

ریگون^۱ (۲۰۱۷) در مقاله‌ای با جمع‌آوری داده‌های خام از مقاله‌های مربوط به صندوق بین‌المللی پول و کتاب‌های موجود در زمینه مراکز مالی، اتحادیه اروپا را منبع اصلی ثروت مراکز مالی برون‌مرزی می‌داند و مهم‌ترین خدمات مراکز مالی را معافیت مالیاتی، ثبت کشتی، ایجاد تراست، تأسیس بانک و بیمه برون‌مرزی، تأسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری می‌نامد. وی مهم‌ترین دلیل موفقیت بانک‌های برون‌مرزی را محیط نظارتی سهل‌گیرتر و مالیات کمتر می‌داند.

بانک جهانی^۲ (۲۰۲۰) طی مقاله‌ای که توسط کارشناسان در سال ۲۰۲۰ ارائه شد، بیان می‌کند که هم‌زمان با کمک بانک جهانی به کشورها حساب‌های بانک برون‌مرزی افزایش پیدا می‌کند. این مقاله به دنبال این است که این حاکمان کشورها مقداری از این پول را به حساب‌های سپرده داخل بانک برون‌مرزی انتقال می‌دهند یا خیر. با کمک داده‌های مختلف حساب‌های بانکی بانک‌های برون‌مرزی و تخمین رگرسیون تقریباً خروج ۷ درصدی پول، در کمک به کشورها تخمین زده شده است.

امینی^۳ (۲۰۲۰) معتقد است که سیستم بانکداری با مالیات کم یا آزاد، حریم خصوصی بیشتر از بانک‌های متعارف و نرخ بهره بالاتر اعمال شده در بانک‌های خارج از کشور برای مشتریان بانک، بهترین عوامل برای مشتریان بین‌المللی برای حفظ پول خود در این بانک‌ها هستند. این موارد عمده‌تاً توسط جوامع جهانی با ذهنیت منفی برای تسهیل اقدامات مجرمانه تلقی می‌شوند، مانند: پول‌شویی، فرار از مالیات یا اجتناب از مالیات و پنهان کردن پول غیرقانونی از معامله غیرقانونی، به دلیل اجرای شدید مجرمانه بودن بانک. سیستم بانکی برون‌مرزی در واقع یک نهاد مالی غیرقانونی نیست، حتی قوانین سفت و سختی به عنوان سیستم بانکی عمومی در جهان ندارد. این نهاد دارای یک مجوز بین‌المللی به نام مجوز بانکی برون‌مرزی است که باید پیش از فعالیت، توسط مالکان بانک اخذ شود. سهام‌داران اصلی این نوع بانک‌ها باید برخی از الزامات و نیازمندی‌های اخذ مجوز را قبل از به دست آوردن آن رعایت کنند. این مجوز معمولاً توسط حوزه‌های قضایی خاص مراکز مالی برون‌مرزی صادر می‌شود که در آن بانک‌های برون‌مرزی تأسیس خواهند شد.

کریمی وردنجانی (۱۳۹۹) در پایان‌نامه خود، به امکان‌سنجی بهره‌برداری از مراکز بانکداری برون‌مرزی برای ایران در راستای اقتصاد مقاومتی پرداخته است. وی با مطالعه منابع مختلف و استفاده از روش تحقیق توصیفی – تحلیلی، در نهایت مدل‌ها را از جنبه‌های مالی – اقتصادی و فقهی بررسی و آن‌ها را به دو دسته منطقه جغرافیایی و عملیات بانکی تقسیم کرده است. در نهایت با توجه به مطالعه‌های انجام شده و نتایج پرسش‌نامه سنجش نظر خبرگان در خصوص شاخص‌های اقتصادی و فقهی، نتیجه می‌گیرد که بهره‌برداری از مراکز بانکداری فراساحل برای کشور امکان‌پذیر است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر روش تحقیق آمیخته، از نوع طرح اکتشافی متوالی مبتنی است. طرح اکتشافی دو مرحله‌ای است و نتایج به دست آمده از روش نخست، به عنوان ورودی برای روش دوم پژوهش استفاده می‌شود؛ بنابراین عوامل مؤثر برای

1. Rigon

2. World Bank

3. Aminy

تهیه چارچوب تأسیس بانک برون مرزی، ابتدا با مطالعات اکتشافی و با استفاده از نظر خبرگان، در جامعه آماری شناسایی شدند. پس از شناسایی عوامل مؤثر در فرایند راه اندازی، در بخش دوم پژوهش، نوبت به آزمودن مدل ارائه شده و تعیین میزان اعتبار آن می‌رسد. بخش دوم پژوهش نیز در حوزه تحقیقات کمی قرار می‌گیرد و به دنبال توصیف، تبیین و تحلیل مدل و روابط موجود در آن است.

روش پژوهش کیفی: استراتژی نظریه داده بنیاد

اندک بودن سطح تحقیقات موجود، عدم وجود تئوری جامعی در این زمینه، نوع سؤال‌های تحقیق، یعنی چستی بودن آن و نیز، هدف تحقیق که همانا دستیابی به چارچوب مناسب برای تأسیس بانک برون مرزی است، از جمله دلایلی است که پژوهشگر روش کیفی را در ابتدا برگزیده است.

نظریه داده بنیاد نوعی استراتژی کیفی است که برای تدوین نظریه درباره یک پدیده، به صورت استقرایی مجموعه‌ای منظم از رویه‌ها را به کار می‌برد. بنابراین، نظریه داده بنیاد، نوعی استراتژی پژوهش، برای تدوین نظریه‌هایی است که در داده‌های مفهومی ریشه دارند و به صورت نظام مند گردآوری و تحلیل می‌شوند. رویکرد منظم برای کشف «نظریه» از «داده»، استفاده می‌شود (استراوس و کوربین^۱، ۱۹۹۰). از میان پنج نسخه شناخته تر نظریه داده بنیاد (طرح کلاسیک یا خودجوش گلیرز، طرح سیستماتیک استراوس و کوربین، طرح ساخت گرای چارمز، طرح تحلیل موقعیت کلارک و طرح تحلیل ابعاد) (فراستخواه، ۱۳۹۸)، در این پژوهش از طرح سیستماتیک استراوس و کوربین استفاده شده است.

در تحقیق حاضر، پیش از انجام مصاحبه با مشارکت کنندگان، پرسش‌ها و محورهایی که می‌توانست در گردآوری داده‌های لازم در ارتباط با سؤال اصلی تحقیق در فرایند مصاحبه‌ها مدنظر قرار گیرد، توسط پژوهشگر فهرست شد. پس از هر مصاحبه، تحلیل داده‌ها در قالب کدگذاری‌های باز و محوری انجام شد. در هر مصاحبه سعی بر این بود تا ابهام‌های مصاحبه‌های قبلی رفع شود. مصاحبه‌ها به صورت حضوری و تلفنی، به طور میانگین ۳۰ دقیقه طول کشید. پس از انجام مصاحبه‌ها، متن گفت‌وگوها سطر به سطر پیاده سازی و تحلیل شد.

جامعه آماری این پژوهش، استادان دانشگاه‌های برتر و مسلط بر موضوعات تأمین مالی، مدیرعاملان بانک‌ها با سابقه مدیریت در مناطق آزاد و مسلط بر مباحث توسعه اقتصادی پایدار و آشنا با سازوکار بانکداری بین الملل و همچنین، فعالان اقتصادی مناطق آزاد مسلط بر افزایش سود بنگاه‌های اقتصادی و آشنا با مباحث تأمین مالی از طریق بانک‌های بین المللی بودند. به منظور انتخاب این افراد محدودیت‌هایی از قبیل تجربه، سِمَت، تحصیلات، مرتبط بودن با موضوع، علاقه‌مندی و داشتن زمان کافی برای مصاحبه و... مدنظر قرار گرفت. در این پژوهش ابتدا برای انتخاب مشارکت کنندگان (نمونه‌ها) از روش هدفمند و سپس از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شد. نمونه‌گیری هدفمند، انتخاب نمونه‌های غنی‌ای است که امکان مطالعه عمیق را فراهم می‌سازند و به صورت ارادی و هدفمند از میان جامعه انتخاب می‌شوند (حریری، ۱۳۹۵). در فرایند انتخاب نمونه، پژوهشگران کیفی می‌توانند از روش نمونه‌گیری گلوله برفی

استفاده کنند. در این روش، یک شرکت کننده در پژوهش، شرکت کنندگان دیگر را به پژوهشگر معرفی می کند (کوال^۱، ۱۹۹۶).

در این پژوهش برای نیل به اهداف فوق، تکنیک های مختلفی به کار گرفته شد، از جمله: صرف زمان کافی برای انجام پژوهش و گردآوری داده ها از منابع گوناگون، تبادل نظر با هم تایان، اخذ نظر و تأیید فرایند پژوهش توسط چند نفر متخصص، نوشتن یادداشت در طول مصاحبه، مستندسازی، ضبط دقیق جزئیات تمامی مراحل پژوهش، هدایت دقیق جریان مصاحبه برای گردآوری داده ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات از سوی فرد متخصص خارج از پژوهش. همچنین، در این پژوهش برای سنجش پایایی، از ضریب هولستی^۲ استفاده شد. میزان هم بستگی دیدگاه خبرگان با محاسبه ضریب هولستی (PAO) یا «درصد توافق مشاهده شده» ۰/۸۱۴ به دست آمد و با توجه به اینکه این میزان پایایی بیشتر از ۰/۶۰ درصد و شایان توجه است، قابلیت کدگذاری ها تأیید می شود.

مرحله کمی پژوهش

در این بخش از طریق پیمایش در جامعه آماری و با استفاده از پرسش نامه، داده ها به منظور آزمون مدل جمع آوری می شوند. در مرحله بعدی، تحلیل عاملی تأییدی و معادلات ساختاری مدل، بر اساس داده ها با استفاده از نرم افزار اسمارت پی ال اس انجام می شود. در جمع آوری داده های بخش کمی، در رابطه با ارزیابی مدل کیفی پژوهش، پرسش نامه ای ۳۰ سؤالی تدوین شد. تدوین سؤالات پرسش نامه با توجه به کدهای باز استخراج شده از مصاحبه های بخش کیفی بود. در بخش کمی، جامعه آماری کلیه استادان حوزه مالی، کارشناس سرمایه گذاری و مدیران مناطق آزاد و در سطح کشور بود. برای انتخاب حجم نمونه، از قاعده بارکلی، هیگینز و تامپسون^۳ (۱۹۹۵) استفاده شد. یکی از قواعد شناخته شده برای تعیین حداقل نمونه لازم در روش پی ال اس، توسط بارکلی و همکاران (۱۹۹۵) ارائه شده است. این نویسندگان معتقدند که حداقل حجم نمونه لازم برای استفاده از روش پی ال اس، برابر است با بزرگ ترین مقدار حاصل از دو قاعده زیر:

- ۱۰ برابر تعداد شاخص های مدل اندازه گیری ای که بیشترین شاخص را در میان مدل های اندازه گیری مدل اصلی پژوهش دارد.

- ۱۰ برابر بیشترین روابط موجود در بخش ساختاری مدل اصلی پژوهش که به یک متغیر مربوط می شوند.
- در بخش کمی پژوهش از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای استفاده شد و تعداد نمونه ۹۰ نفر بود.

یافته های پژوهش

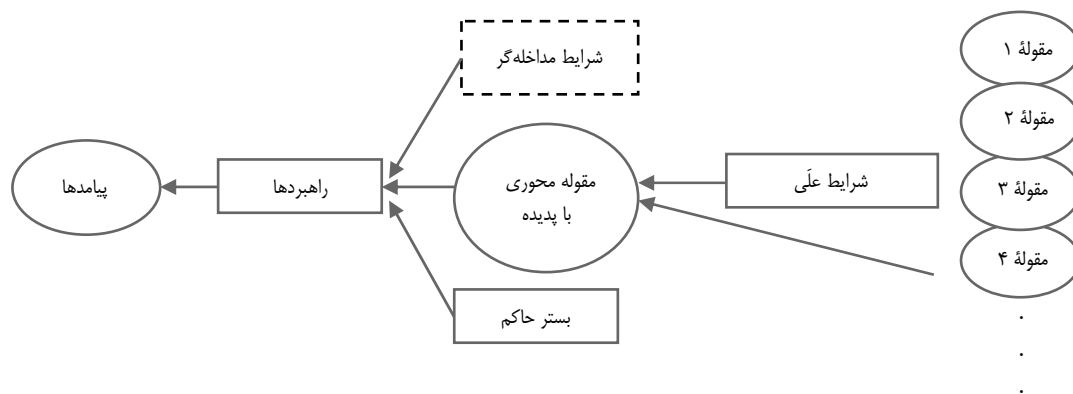
در کدگذاری باز، ابتدا داده های حاصل از مصاحبه ها به دقت مورد مطالعه، بررسی و تحلیل قرار می گیرند؛ سپس عمل مفهوم سازی صورت می گیرد و به داده هایی که از نظر مفهوم شبیه یکدیگرند، با نام های متناسب، برچسب زده می شود. به منظور کدگذاری باز، تمامی داده ها به نرم افزار اطلس تی وارد شدند. بررسی های لازم انجام گرفت و کدهای مدنظر

1. Kvale

2. Holsti

3. Barclay, Higgins & Thompson

استخراج شد. برچسب‌گذاری کدها با استناد به مصاحبه‌ها انجام شد و پژوهشگر کوشید تا حد ضرورت، به بینش افراد روی پاسخ‌هایی که داده‌اند، پایبند باشد و از این طریق، از هرگونه سوگیری احتمالی و ناخواسته تا حد امکان جلوگیری کند. محقق در تمام فرایند کدگذاری‌ها به حساسیت نظری‌ای که از اصول تحقیق نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است، پایبند بوده و این کار را جهت غنای هرچه بیشتر تحقیق انجام داده است.

شکل ۱. استرواس و کورین (۱۹۹۸)

بعد از استخراج کدهای اولیه به دسته‌بندی و مفهوم‌سازی پس از هر مصاحبه پرداخته شده است و مفاهیم به‌صورت پیوسته و با مقایسه مستمر بازنگری شدند و مفاهیم نهایی و مقولات تشکیل شدند. طی کدگذاری محوری، مقوله‌های مستخرج از کدگذاری باز و کدگذاری ثانویه، در شش دسته قرار گرفتند: مقوله محوری، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط بستر، راهبردها و پیامدها. بر اساس هدف پژوهش، مقوله محوری ارائه چارچوب تحلیلی و تبیینی برای ایجاد بانک برون مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران است. در ادامه چگونگی شکل‌گیری شرایط علی، مداخله‌گر، بستر، راهبردها و پیامدها بر اساس جدول و نمودار بیان شده است.

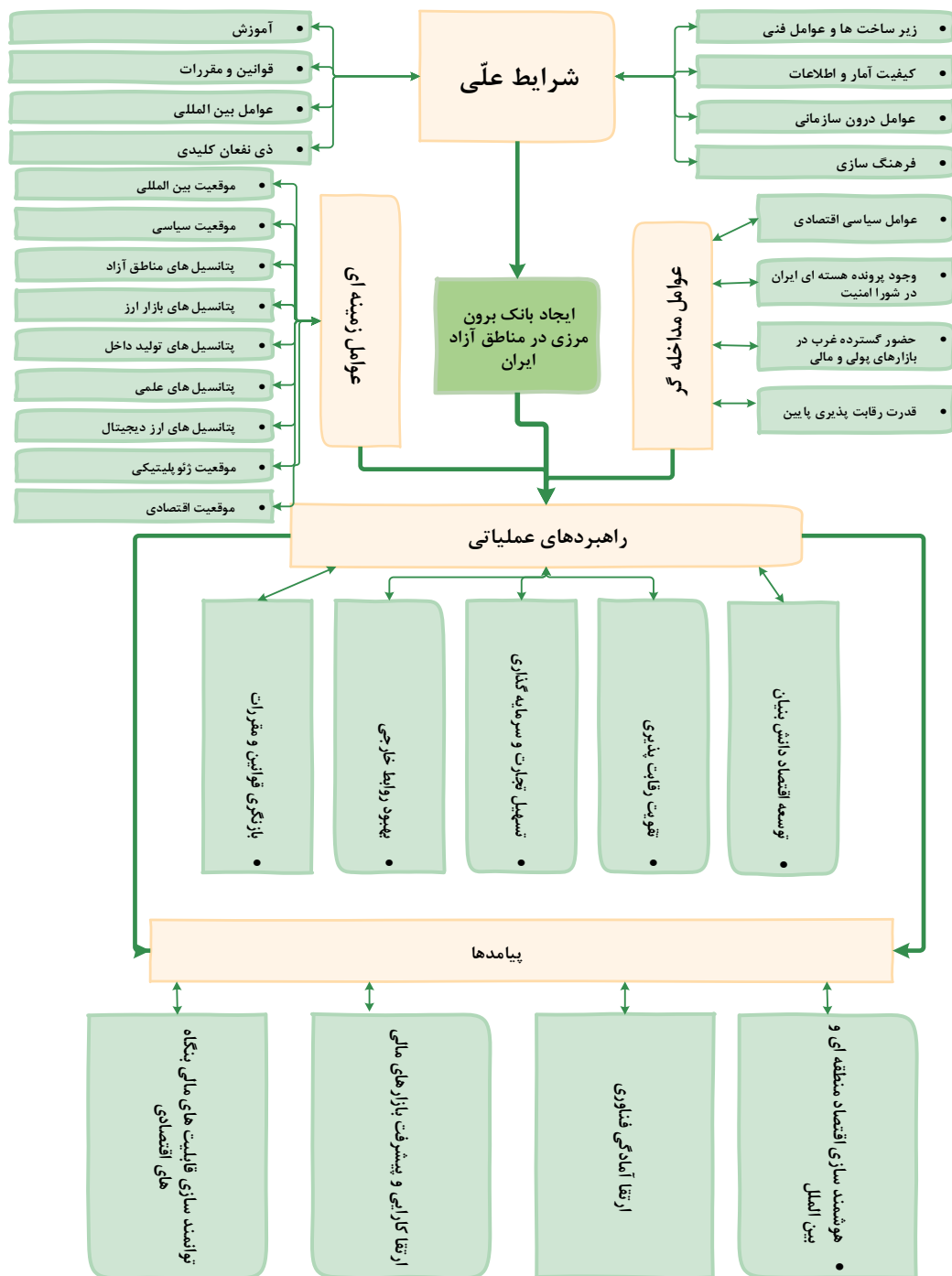
جدول ۱. کدهای استخراج شده از مصاحبه‌ها

مقوله انتخابی	مقوله محوری	کدها باز
تفکیک	زیرساخت‌ها و عوامل فنی	فناوری اطلاعات دانش فنی، زیرساخت‌های فناوری همگامی با اقتصاد جهانی، همگامی با پیشرفت‌های تکنولوژی‌های بین‌المللی، دانش فنی، زیرساخت‌های فناوری همگامی با اقتصاد جهانی، همگامی با پیشرفت‌های تکنولوژی‌های بین‌المللی
	آموزش	آموزش کارشناسان، تبادل اطلاعاتی با کشورهای موفق، مشارکت بانک‌های ایران با مؤسسه‌های معتبر جهانی در حوزه آموزش، افزایش آگاهی و تخصص تصمیم‌گیرندگان و مدیران در دانش اقتصادی و مالی

مقوله انتخابی	مقوله محوری	کدها باز
	فرهنگ سازی	فرهنگ خطمشی گذاری بر اساس مؤلفه های اقتصاد مقاومتی، نیاز به تغییر نگرش نیروی انسانی متناسب با سیستم ها، اجتناب از بخشی نگری، نقدپذیری و انعطاف پذیری، فرهنگ سازی همکاری بین بانکی
	قوانین و مقررات	نیاز به روزرسانی قوانین، نیاز به همگام سازی قوانین داخلی با قوانین بین المللی، بررسی قوانین سخت گیرانه و دست و پاگیر فعلی، نیاز به ایجاد سازگاری بین قوانین و مقررات و نهادهای موجود، نیاز به ساده سازی قوانین
	عوامل درون سازمانی	همکاری نهادهای دولتی در طول زنجیره تأمین، رفع مشکلات مرتبط با بانک ها در جلسه های مشترک، نیاز به تعامل صحیح و کارآمد سازمان های مرتبط با بانک برون مرزی، جلوگیری از موازی کاری، نیاز به رفع فرایندهای اداری
	عوامل بین المللی	نیاز به همگامی با سازمان های بین المللی تجاری، تعامل با کشورهای هم جوار، پروتکل و کنوانسیون های بین المللی، ارتباطات و همکاری تجاری بین المللی، تبادل اطلاعات با سازمان های بین المللی
	کیفیت آمار و اطلاعات	نیاز به آمار و اطلاعات دقیق برنامه ریزی مالی در جهت تأسیس بانک برون مرزی، نیاز به بانک اطلاعاتی به روز، بازنگری آمار و اطلاعات صنعت بانکداری، ارائه داده های شفاف و روشن از تصمیمات مالی و اقتصادی، پایش مستمر شفافیت در خطمشی گذاری مالی و بانکداری برون مرزی، بررسی نقش رسانه های سازی پنهان کاری های سیاسی، شفاف سازی اصول حکومتی اقتصاد مقاومتی با اهداف گردش مالی بین المللی
	ذی نفعان کلیدی	اقتصاددانان و تاجران مدعی مشارکت در تصمیم گیری، تضاد منافع ذی نفعان، ذی نفعان ناراضی
شرایط زمینه ای	موقعیت اقتصادی	منابع نفت و گاز، صادرات تجهیزات نفتی، تجربه مقابله با تحریم های اقتصادی، دسترسی مستقیم به آب های آزاد
	پتانسیل های علمی	صادرات فناوری برتر، پتانسیل علمی با فناوری های برتر جهان، رشد مستمر تولیدات علمی، هزینه تحقیق و توسعه، توان تحقیق و توسعه
	موقعیت سیاست	استقلال سیاسی، عضویت در سازمان های منطقه ای و جهانی، استقلال و قدرت ملی
	موقعیت ژئوپلیتیکی	موقعیت ایران به صورت مرکز و کانون پانزده کشور، نقش محوری در تأمین امنیت منطقه، نقش در استقرار صلح و ثبات بین المللی
	پتانسیل های بازار ارز	مدیریت بازار ارز، بهبود مدل مداخله بانک مرکزی
	پتانسیل های مناطق آزاد	ایجاد مناطق آزاد تجاری مشترک با سایر کشورها، توافقی نامه تجارت آزاد، ویژگی های خاص مناطق آزاد تجاری ایران، قوانین مالیاتی در مناطق آزاد

مقوله انتخابی	مقوله محوری	کدها باز
شرایط مداخله‌گر	پتانسیل‌های ارز دیجیتال	آزادی در پرداخت و دسترسی بین‌المللی، سرعت بالا در انتقالات بین‌المللی و فرامرزی، استفاده از ارز مجازی در شرایط تحریمی ایران، کاهش قدرت تحریم دلاری آمریکا علیه اقتصاد ایران، امکان ایجاد ارزهای مجازی منطقه‌ای، تسهیل در انعقاد پیمان‌های پولی دو و چندجانبه، بهبود صادرات غیرنفتی، تسهیل در جهانی‌شدن کسب‌وکارهای داخلی
	پتانسیل‌های تولید داخلی	خودکفایی در تولید داخلی، تولید فراوان داخلی محصولات، تجربه تحریم و افزایش تولیدات داخلی، تأمین امنیت غذایی با تکیه بر تولید داخلی
	موقعیت بین‌المللی	افزایش روابط دوستانه جمهوری اسلامی ایران با همسایگان، قرار داشتن جمهوری اسلامی ایران در مسیر کریدورهای جهانی ترانزیتی شمال - جنوب و شرق - غرب، زمینه‌های فرهنگی مشترک میان جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منطقه، نیاز کشورها به گاز جمهوری اسلامی ایران، نیازهای اقتصادی کشورهای عراق و افغانستان و آسیای میانه به جمهوری اسلامی ایران
	عوامل سیاسی و اقتصادی	دشمنی‌های جهانی و عدم همکاری‌های مراکز تجاری جهانی، تحریم اقتصادی، تحریم‌های نفتی، تجاری و مالی غرب علیه ایران، رویکرد اسلامی حاکم بر کشور، عدم حضور ایران در تجارت بین‌المللی، تعاملات حوزه‌های کلیدی تصمیم‌گیری، نیاز به تغییر تمرکز حاکمیت از کنترل‌های فرعی به فرایندهای اصلی
	حضور گسترده غرب در بازارهای پولی و مالی	تأثیرگذاری قدرت‌های بیگانه بر کنترل بیشتر بازارهای پولی و مالی در جهان، حضور گسترده آمریکا در منطقه نفوذ جمهوری اسلامی ایران
	وجود پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در شورای امنیت	انرژی هسته‌ای ایران و تأثیر آن در عدم دسترسی ایران به منابع مالی، اختلاف‌نظرهای در پرونده هسته‌ای ایران و تأثیر مستقیم آن با تحریم‌های مالی
	قدرت رقابت‌پذیری	قدرت رقابت‌پذیری پایین، عدم تمرکز بر حل مسائل اقتصادی، ضعف بهره‌وری منابع مالی در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، انحراف‌های قیمتی نسبت به قیمت‌های جهانی در اقتصاد جمهوری اسلامی، نوسان‌های نرخ ارز، ناکارایی سیستم کنترل اقتصاد غیررسمی و قاچاق، مدیریت ضعیف درآمدهای ارزی
راهنم‌دها	تقویت رقابت‌پذیری	شفاف‌سازی آمار و اطلاعات، حمایت از تولیدات ملی، افزایش سرمایه‌گذاری بین‌المللی، شفاف‌سازی در اعطای تسهیلات، حمایت از کارآفرینی و نوآوری، حمایت از تحقیق و توسعه، استفاده از ابزارهای تشویقی برای ترغیب و تشویق هرچه بیشتر فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران، ایجاد بستر وام‌دهی و تسهیلات مالی، رانندگی، نظام جامع اطلاعات بازار، اصلاح نظام ارزی
	توسعه اقتصاد دانش بنیان	ترویج مدیریت دانش، حمایت از نوآوری دانشی، اقتصادی و فنی در بازارهای مالی، حمایت از نخبگان پولی و مالی، تسریع ورود فین‌تک و فناوری‌های نوین

مقوله انتخابی	مقوله محوری	کدها باز
	بهبود روابط خارجی	تغییر رویکردهای سنتی در امور اقتصادی، رایزنی‌های دیپلماتیک در راستای موافقت‌نامه‌های تجاری و سرمایه‌گذاری، برنامه‌ریزی استراتژیکی جهت تنظیم دیپلماسی با همسایگان مبتنی بر مدل‌های نوین تأمین مالی، استفاده از پتانسیل‌های هیئت‌های تجاری بخش خصوصی
	بازنگری قوانین و مقررات	بازنگری و اصلاح قوانین سخت‌گیرانه و دست‌وپاگیر فعلی در توسعه بانکداری برون‌مرزی، شفاف‌سازی و تصریح قوانین، بسترسازی همکاری بانک مرکزی و دیگر مؤسسه‌های مالی با بانک برون‌مرزی، معقول‌سازی میزان سرمایه اولیه تأسیس بانک برون‌مرزی، بسترسازی اعتماد برای سرمایه‌گذاران خارجی، بررسی و بازنگری جدی در سیاست‌گذاری تجاری با کلیه کشورهای طرف قرارداد ایران، حذف قوانین دست‌وپاگیر تأسیس بانک برون‌مرزی
	تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری	استفاده از تجارب مثبت قوانین بانک برون‌مرزی کشورهای پیشرو، تشکیل کارگروه ملی تسهیل ارتباطات تجاری بین‌المللی، انجام مبادلات تجاری با واحد پول شرکای تجاری، اختصاص بخشی از منابع بانک برون‌مرزی به‌عنوان نماینده بخش خصوصی در جهت افزایش تعداد رایزن‌های بازرگانی در سراسر دنیا، تسریع در صدور ضمانت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری، لحاظ‌کردن مکانی مشخص برای رایزن‌های تجاری کشور
پیامدها	هوشمند سازی اقتصاد منطقه‌ای و بین‌المللی	جذب سرمایه‌های خارجی، دوزدن تحریم‌های سیاسی و اقتصادی، رشد پایدار اقتصاد، بهبود شاخص GDP، بهبود مقاومت اقتصادی کشور در تعاملات بین‌المللی، بهبود پیوندهای راهبردی تجاری، رقابت‌سازی سالم در بازار، سیاست‌های رقابتی، ورود شرکت‌های مشاوره بین‌الملل، مناطق آزاد تجاری هوشمند
	ارتقای کارایی و پیشرفت بازارهای مالی	افزایش دسترسی به خدمات مالی، بهبود قیمت خدمات مالی، بهبود سلامت سیستم بانکی، استفاده از ابزارهای نوین مالی، بهبود وضعیت مقرراتی مالی
	توانمندسازی قابلیت‌های مالی بنگاه‌های اقتصادی	رقابت‌سازی سالم در محیط صنعت، متناسب‌سازی عرضه و تقاضا، افزایش کارایی راهبردی مالی به‌صورت عام و خاص، بهبود توان ارائه خدمات مالی به بنگاه‌های صنعتی، پویایی محیط صنعت بانکداری بهبود شاخص‌های کمی و کیفی تولیدات ملی، میزان توسعه خوشه‌های خدمات پولی و مالی، بهبود مدیریت حرفه‌ای منابع مالی، تسهیل صنایع کوچک و کسب‌وکارهای جدید
	ارتقای سطح فناوری‌های مالی در اقتصاد ملی	بهبود ظرفیت‌های فناوری به‌طور عام و خاص، بهبود شاخص استفاده از فناوری، شاخص اثربخشی فناوری

شکل ۲. چارچوب تبیینی و تحلیلی ایجاد بانک برون مرزی

در ادامه یافته‌های پژوهش در قالب پاسخ به سؤال‌های فرعی آورده شده است:

عوامل علی پدیده محوری کدام‌اند؟ شرایط علی باعث ایجاد و توسعه پدیده یا مقوله محوری می‌شوند. زیرساخت‌ها و عوامل فنی، آموزش، فرهنگ‌سازی، قوانین و مقررات، عوامل درون‌سازمانی، عوامل بین‌المللی، کیفیت آمار و اطلاعات،

ذی‌نفعان کلیدی از منظر مصاحبه‌شوندگان، به‌عنوان عللی تلقی می‌شوند که در ایجاد بانک برون‌مرزی نقش فعال دارند و تا مهیا نشدن این عوامل، این بانک کارکرد خود را نخواهد داشت. نتایج پژوهش‌های مک‌کارتی (۱۹۷۹)، پارک (۱۹۸۲)، وارف^۱ (۲۰۰۲)، سان (۲۰۰۸) با نتایج این بخش از پژوهش هم‌سو است.

راهبردهای منتج از پدیده محوری کدام‌اند؟ راهبردها اعمال، تعاملات، کنش‌هایی هستند که در طرز عمل عادی و چگونگی مدیریت موقعیت‌ها توسط افراد در مواجهه با مسائل به‌کار می‌رود. این اقدام‌ها کنش‌های عمدی هستند که برای حل مسله صورت می‌گیرند و با صورت گرفتن آن‌ها پدیده خاصی شکل می‌گیرد. راهبردهای اصلی این پژوهش عبارت‌اند از: توسعه اقتصاد دانش‌بنیان، تقویت رقابت‌پذیری، بهبود روابط خارجی، تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری، بازنگری قوانین و مقررات. نتایج این بخش از پژوهش با پژوهش‌های ژانگ (۲۰۱۶)، هینس و رایس^۲ (۱۹۹۴)، گوش و ارتیز^۳ (۱۹۹۴)، هم‌سو است.

شرایط زمینه‌ای یا بسترهای اصلی مؤثر بر راهبردها کدام‌اند؟ شرایط محیطی عوامل با واسطه مؤثر در پاسخ‌گویی را تشکیل می‌دهند، ویژگی‌های زمینه‌ای به عوامل بی‌واسطه مؤثر در ایجاد بانک برون‌مرزی دلالت می‌کند. اثر این عوامل در نهایت بر راهبردها و پیامدها ظاهر خواهد شد. در پژوهش حاضر این ویژگی‌ها در قالب ۹ مقوله اصلی در قالب شرایط زمینه‌ای شناسایی شد که عبارت‌اند از: موقعیت سیاسی، موقعیت اقتصادی، پتانسیل‌های علمی، موقعیت بین‌المللی، پتانسیل‌های بازار ارز، موقعیت ژئوپلیتیکی، پتانسیل‌های مناطق آزاد، پتانسیل‌های تولید داخلی، پتانسیل‌های ارز دیجیتال. نتایج این بخش از پژوهش حاضر با یافته‌های پارک (۱۹۸۲) و کریمی وردنجانی (۱۳۹۹) هم‌سو است.

عوامل مداخله‌گر / تسهیلگر (بازدارنده - پیش‌برنده) مؤثر بر راهبردها کدام‌اند؟ شرایط ساختاری و عواملی هستند که اثرگذاری آن‌ها شرایط علی و زمینه‌ای را تشدید یا تضعیف می‌کنند. در واقع عوامل وضعیتی عامی هستند که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند. در این پژوهش عوامل سیاسی و اقتصادی، حضور گسترده غرب در بازارهای پولی و مالی، وجود پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در شورای امنیت، قدرت رقابت‌پذیری ضعیف، همگی از جمله شرایط مداخله‌گر شناسایی شدند. این نتایج با یافته‌های گووش و ارتیز (۱۹۹۴)، کریمی وردنجانی (۱۳۹۹) و سان (۲۰۰۸) هم‌جهت است.

ره‌آورده‌های پیامدهای منتج از به‌کارگیری راهبردها کدام‌اند؟ این مؤلفه به برون‌داده‌ها، اثرها و نتیجه‌های حاصل از به‌کارگیری استراتژی‌ها اشاره می‌کند (فراستخواه، ۱۳۹۸). طی این پژوهش، پیامدهای شناسایی شده برای تأسیس بانک برون‌مرزی عبارت‌اند از: توانمندسازی قابلیت‌های مالی بنگاه‌های اقتصادی، ارتقای آمادگی فناوری، ارتقای کارایی و پیشرفت بازارهای مالی، هوشمندسازی اقتصاد منطقه‌ای و بین‌المللی. این نتایج با یافته‌های زوروم (۲۰۰۷)، کریمی کیا و مقدم (۱۳۹۱)، وارف (۲۰۰۲) و رز و اسپیگل^۴ (۲۰۰۷) هم‌خوانی دارد.

1. Warf

2. Hines, Rice

3. Gosh, Ortiz

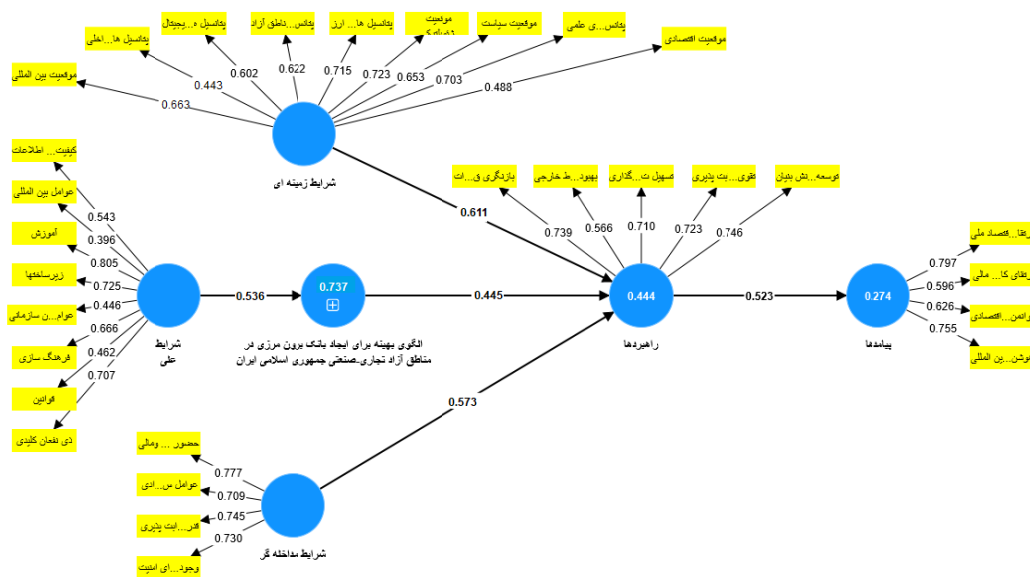
4. Rose & Spiegel

سنجش مدل پژوهش

برای سنجش فرضیه‌های تحقیق معادلات ساختاری استفاده شده است. مدل معادلات ساختاری یک ساختار علی خاص بین مجموعه‌ای، از سازه‌های غیرقابل مشاهده است. یک مدل معادلات ساختاری از دو مؤلفه تشکیل شده است: یک مدل ساختاری که ساختار علی بین متغیرهای پنهان را مشخص می‌کند و یک مدل اندازه‌گیری که روابط بین متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده را تعریف می‌کند.

مرحله اول: ارزیابی مدل اندازه‌گیری

ضرایب بار عاملی: برای ارزیابی مدل اندازه‌گیری، بار عاملی بین $0/3$ تا $0/6$ قابل قبول و بار عاملی بالاتر از $0/6$ بسیار مطلوب است. نتایج پژوهش نشان داد که در این مدل تمامی بارهای عاملی از $0/3$ بالاتر هستند؛ در نتیجه بارعاملی شاخص‌ها مطلوب است.

شکل ۳. نتیجه سنجش مدل براساس بارهای عاملی

روایی همگرا

هرگاه یک یا چند خصیصه از طریق دو یا چند روش اندازه‌گیری شوند، هم‌بستگی بین این اندازه‌گیری‌ها دو شاخص مهم اعتبار را فراهم می‌سازد. اگر هم‌بستگی بین نمره‌های آزمون‌هایی که خصیصه واحدی را اندازه‌گیری می‌کند، زیاد باشد، پرسش‌نامه دارای اعتبار همگرا است. وجود این هم‌بستگی برای اطمینان از این است که آزمون آنچه باید سنجیده شود می‌سنجد. برای روایی همگرا میانگین واریانس استخراج (AVE) و پایایی مرکب (CR) محاسبه می‌شود. باید روابط زیر برقرار باشد:

1. Average Variance Extracted
2. Composite Reliability

رابطه ۱) $CR > 0.7$

رابطه ۲) $CR > AVE$

رابطه ۳) $AVE > 0.5$

آلفای کروناخ تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۷ به دست آمد؛ بنابراین از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تأیید است. مقدار میانگین واریانس استخراج شده همواره بزرگتر از ۰/۵ است؛ بنابراین روایی همگرا نیز تأیید می‌شود. مقدار پایایی مرکب نیز بزرگتر از AVE است.

جدول ۲. روایی و پایایی پرسش نامه پژوهش

CR	AVE	آلفای کروناخ	
۰/۷۴۵	۰/۶۱۱	۰/۷۹۳	شرایط علی
۰/۷۹۸	۰/۶۳۳	۰/۷۵۰	مقوله اصلی
۰/۷۰۲	۰/۶۶۷	۰/۷۵۷	شرایط بستر
۰/۷۵۳	۰/۶۲۳	۰/۷۴۴	شرایط مداخله‌گر
۰/۷۸۶	۰/۶۷۹	۰/۷۳۶	راهبردها
۰/۷۹۹	۰/۶۲۵	۰/۷۴۱	پیامدها

روایی واگرا

روایی واگرا میزان رابطه سازه با شاخص‌هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه‌هاست؛ به گونه‌ای که روایی واگرای قابل قبول یک مدل، حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌های دیگر. روایی واگرا وقتی در سطح قابل قبول است که میزان AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی آن سازه و سازه‌های دیگر (مربع مقدار ضرایب هم‌بستگی بین سازه‌ها) در مدل باشد. بررسی این امر به کمک یک ماتریس صورت می‌پذیرد که خانه‌های این ماتریس، مقادیر ضرایب هم‌بستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. این مدل در صورتی روایی واگرای قابل قبولی دارد که اعداد مندرج در قطر اصلی از مقادیر زیرین خود بیشتر باشند. در جدول زیر همه اعداد قطر اصلی از اعداد ستون زیرین خود بیشتر است که گویای روایی واگرای قابل قبول مدل است.

جدول ۳. ماتریس سنجش روایی واگرا

شرایط علی	مقوله اصلی	شرایط بستر	شرایط مداخله‌گر	راهبردها	پیامدها
۰/۷۸۱					شرایط علی
۰/۵۳۳	۰/۷۹۵				مقوله اصلی
۰/۴۳۶	۰/۶۹۰	۰/۸۱۶			شرایط بستر
۰/۶۰۱	۰/۶۴۵	۰/۸۰۲	۰/۷۸۹		شرایط مداخله‌گر
۰/۵۳۴	۰/۵۳۸	۰/۷۶۵	۰/۵۳۴	۰/۸۲۴	راهبردها
۰/۴۲۸	۰/۵۱۰	۰/۶۴۹	۰/۴۱۸	۰/۶۱۳	۰/۷۰۳

$$R^2 = \frac{0.737 + 0.444 + 0.274}{3} = 0.485 \quad \text{رابطه ۴}$$

معیار Q^2 : کیفیت مدل ساختاری توسط شاخص افزونگی محاسبه می‌شود. هدف این شاخص توانایی مدل ساختاری در پیش‌بینی کردن به‌روش چشم‌پوشی است. معروف‌ترین و شناخته‌شده‌ترین معیار اندازه‌گیری این توانایی شاخص Q^2 است. این معیار که توسط استون و گیسر^۱ در سال ۱۹۷۴ معرفی شده است، قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را مشخص می‌کند. بر اساس این معیار، مدل باید نشانگرهای متغیرهای مکنون درون‌زای انعکاسی را پیش‌بینی کند. مقادیر Q^2 بالای صفر نشان می‌دهند که مقادیر مشاهده شده خوب بازسازی شده‌اند و مدل توانایی پیش‌بینی دارد.

جدول ۴. مقادیر Q^2

متغیرها	شرایط علی	مقوله اصلی	شرایط بستر	شرایط مداخله‌گر	راهبردها	پیامدها
Q^2	۰/۲۲۷	۰/۴۴۴	۰/۵۱۴	۰/۳۰۹	۰/۳۱۱	۰/۳۵۳

مرحله سوم: ارزیابی کلی

پس از برازش مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری و تأیید صحت مدل‌ها نوبت به برازش کلی مدل می‌رسد. این شاخص با استفاده از میانگین هندسی شاخص R^2 و میانگین شاخص‌های اشتراکی محاسبه می‌شود. معیار GOF توسط تننهاوس، اسپوزیتو وینزی، شاتلین و لورو^۲ (۲۰۰۵) ابداع شد و طبق رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$GOF = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R}^2\text{)}} \quad \text{رابطه ۵}$$

$$GOF = \sqrt{0.813 \times 0.485} = 0.627$$

در نهایت معیار GOF مربوط به برازش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. حاصل شدن عدد ۰/۶۲ برای مدل پژوهش نشان از برازش قوی مدل دارد و بدین صورت مدل تأیید می‌شود. در ادامه به بررسی تأثیر عوامل شناسایی شده بر یکدیگر پرداخته شده است:

جدول ۵. بررسی تأثیر عوامل شناسایی شده مدل داده‌بنیاد بر یکدیگر

تأثیر	بارعاملی	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
عوامل علی بر مقوله اصلی	۰/۵۳۶	۶/۸۴۱	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
عوامل زمینه‌ای بر راهبردها	۰/۶۱۱	۵/۹۹۱	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
عوامل مداخله‌گر بر راهبردها	۰/۵۷۳	۶/۲۳۵	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
مقوله اصلی بر راهبردها	۰/۴۴۵	۸/۵۸۰	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
راهبردها بر پیامدها	۰/۵۲۳	۱۲/۱۱۹	۰/۰۰۰	تأیید رابطه

1. Stone, Geisser

2. Tenenhaus, Vinzi, Chatelin & Lauro

بر اساس جدول ۵، عوامل شناسایی شده در مدل داده‌بنیاد بر یکدیگر تأثیرگذارند. بار عاملی عوامل علی بر مقوله اصلی، مقدار ۰/۵۳۶ و آماره T آن ۶/۸۴۱ به دست آمده است. همچنین، بار عاملی عوامل زمینه‌ای بر راهبردها مقدار ۰/۶۱۱ و آماره T آن ۵/۹۹۱، بار عاملی عوامل مداخله‌گر بر راهبردها، مقدار ۰/۵۷۳ و آماره T آن ۷/۹۹۳ و بار عاملی مقوله اصلی بر راهبردها، مقدار ۰/۴۴۵ و آماره T آن ۸/۵۸۰ محاسبه شده است. در نهایت بار عاملی راهبردها بر پیامدها ۰/۵۴۵ و آماره T آن ۱۲/۱۱۹ به دست آمده است؛ بنابراین می‌توان گفت که چارچوب ارائه شده در پژوهش تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با توجه به اهمیت وجود نهادهای پولی و مالی بین‌المللی بانک برون‌مرزی، به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به توسعه اقتصادی و بستری برای مبادله‌های مالی برای کشور اجرا شد. به این منظور، در پژوهش حاضر، داده‌ها و اطلاعات لازم، از صاحب‌نظران دارای تجربه مدیریتی و دانشی در این حوزه جمع‌آوری شد؛ سپس با استفاده از روش داده‌بنیاد و عوامل مؤثر بر ایجاد بانک برون‌مرزی در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی طبقه‌بندی شدند. پس از شناسایی عوامل زمینه‌ای، علی و مداخله‌ای، راهبردهایی برای ایجاد بانک برون‌مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی با تحلیل داده‌های حاصل از نظرهای مشارکت‌کنندگان ارائه شد. پژوهشگر در پایان، تأثیر عوامل و کاربردها را در قالب پیامدهای ایجاد بانک‌های برون‌مرزی معرفی کرد. در نهایت با توجه به یافته‌ها و نتایج به دست آمده از بخش کمی، مشخص شد که مدل‌های اندازه‌گیری، مدل‌های ساختاری و همچنین برازش کلی چارچوب ارائه شده در پژوهش، از برازش ساختاری و برازش کلی قوی برخوردار است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که الگوی به دست آمده از بخش‌های کیفی و کمی این قابلیت را دارد که به‌عنوان چارچوب مناسب برای تأسیس بانک برون‌مرزی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران بهره‌برداری شود.

در این پژوهش با به‌کارگیری رویکرد آمیخته و با اتکا به استراتژی داده‌بنیاد، چارچوب مفهومی نوآورانه‌ای برای ایجاد بانک برون‌مرزی در مناطق آزاد ارائه شد. طبق یافته‌های پژوهش، نیاز ذی‌نفعان و فعالان اقتصادی مناطق آزاد به نهاد پولی همگام با استانداردهای بین‌الملل، جلوگیری از بوروکراسی اداری موجود در سرزمین اصلی، تبادل و همگامی با سازمان‌های بین‌المللی، حذف قوانین سخت‌گیرانه داخلی و به‌روزرسانی قوانین بانکداری، همچنین همگامی با بانک‌های بین‌المللی و ارتقای سطح زیرساخت‌ها جهت هماهنگی با بانک‌ها از عوامل علی تأثیرگذار بر پدیده محوری هستند. با توجه به پتانسیل‌ها و معافیت‌های مناطق آزاد و همچنین موقعیت اقتصادی و جغرافیای مناطق، بستر مناسبی برای تأسیس بانک در مناطق آزاد وجود دارد. همچنین با توجه به نظرهای خبرگان، تحریم‌ها و جایگاه سیاسی ایران در جهان، از جمله عوامل تأثیرگذار بر استراتژی‌های پیشرو برای ایجاد این گونه بانک‌ها در کشور است. طبق اعتقاد خبرگان این حوزه، اقداماتی از جمله بهبود روابط خارجی، لزوم برنامه‌ریزی‌هایی جهت تنظیم دیپلماسی با همسایگان مبتنی بر مدل‌های نوین تأمین مالی، بازنگری و اصلاح قوانین سخت‌گیرانه، معقول‌سازی میزان سرمایه اولیه تأسیس بانک برون‌مرزی، بسترسازی همکاری بانک مرکزی و دیگر مؤسسه‌های مالی بانک برون‌مرزی، تسهیل تجارت و

سرمایه‌گذاری اختصاصی بخشی از منابع بانک برون‌مرزی به‌عنوان نماینده بخش خصوصی در جهت افزایش تعداد رایزن‌های بازرگان در سراسر دنیا، استفاده از تجارب مثبت قوانین بانک برون‌مرزی کشورهای پیشرو، همگی از جمله اقداماتی هستند که برای تأسیس این‌گونه بانک‌ها ضروری به نظر می‌رسند که در نهایت موجب پویایی محیط صنعت بانکداری در ایران، ارتقای کارایی و پیشرفت بازار مالی کشور و همچنین، ارتقای سطح فناوری بازار پولی و مالی کشور می‌شوند.

مدل‌های اندازه‌گیری در پی‌ال‌اس مانند ضرایب بارهای عاملی، پایایی، همگرا و روایی واگرا، همگی نشان‌دهنده برازش مناسب مدل بوده است؛ به‌طوری که در تحقیق حاضر، ضرایب بارهای عاملی بین تمام سازه‌ها و شاخص‌های آن‌ها، بیشتر از $0/3$ و همچنین معیار AVE هم‌بستگی سازه‌ها با شاخص‌های آن‌ها در تمامی سازه‌ها، بیشتر از $0/5$ بودند. همچنین در ماتریس فورنل، تمامی سازه‌ها روایی واگرای مناسب و قابل‌قبولی داشتند. طبق نتایج حاصله، آلفای کرونباخ بالاتر از $0/7$ و ضریب پایایی ترکیبی بالاتر از $0/7$ ، هر دو گویای پایداری درونی مناسب است. بدین ترتیب با توجه به صحت روابط علت و معلولی موجود در مدل‌های اندازه‌گیری با استفاده از معیارهای روایی و پایایی، این اطمینان را می‌توان حاصل کرد که پرسش‌نامه استفاده شده، اعتبار بسیار خوبی داشته است و با اهداف پژوهش ارتباط مناسبی دارد.

اساسی‌ترین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری، در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری، ضریب معناداری Z یا همان مقادیر t -value است. اگر مقدار آن از $1/96$ بیشتر باشد، معنادار بودن روابط میان شاخص‌ها و سازه را در سطح اطمینان ۹۵ درصد نشان می‌دهد. با توجه به یافته‌های تحقیق، روابط بین شاخص‌ها و سازه‌ها معنادار است. همچنین معیار R^2 برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل‌سازی استفاده می‌شود. مقدار R^2 بین $0/33$ - $0/67$ است که نشان می‌دهد سازه‌های مدل، از برازش مدل ساختاری مناسب و خوبی برخوردارند. در نهایت معیار GOF مربوط به برازش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. این معیار برای سنجش میزان انطباق یک مدل آماری با داده‌های واقعی استفاده می‌شود. حاصل شدن عدد $0/62$ برای مدل پژوهش نشان از برازش قوی مدل دارد و بدین صورت مدل تأیید می‌شود.

تأسیس و ایجاد بانک‌های برون‌مرزی در هر یک از کشورهای جهان یا در مناطق خاصی از کشورها که قوانین و مقررات ویژه‌ای دارند، می‌تواند بر اساس مدل‌های خاص صورت پذیرد. شایان ذکر است که ایجاد این بانک‌ها باید بر اساس تجارب بین‌المللی و داخلی، دانش و نیازمندی‌های هر منطقه و الزامات و ضرورت‌های این مناطق انجام گیرد تا منافع بالقوه آن در طیفی منطقی با توجه به هزینه‌های مربوطه حداکثر شود. در این راستا ارائه راهکارهای منطقی و هدف‌دار تدوین این مدل، به شناخت صحیح از وضعیت موجود مناطق آزاد نیاز دارد؛ از این رو شناسایی و ارزیابی وضعیت موجود و ارائه راه‌حل صحیح برای تأسیس بانک بسیار اهمیت دارد. راه‌اندازی این گونه نهادها گرچه در ابتدا در مناطق آزاد کشور، بسیار هزینه‌بر و زمان‌بر به نظر می‌رسد، در طولانی مدت با ظهور منافع متعدد آن توجیه‌پذیر خواهد بود.

با توجه به یافته‌ها، برای نیل به اهداف تحقیق بر مبنای عوامل علی، تهیه و تدوین قوانین و مقررات جامع مرتبط با نهادهای پولی و مالی برون مرزی یا به‌طور کلی، مراکز مالی برون مرزی به دلیل فقدان این قوانین در کشور و تهیه و تدوین نقش زیرساخت‌های نرم (قوانین و مقررات، فرهنگ، آموزش) و سخت در ایفای نقش مطلوب بانک‌های برون مرزی در توسعه اقتصادی کشور پیشنهاد می‌شود. همچنین بر مبنای راهبردهای موجود در سند توسعه دانش بنیان‌ها در اکوسیستم مناطق آزاد که دربرگیرنده تأسیس نهادهای پولی و مالی مبتنی بر فناوری‌های نوین باشد، ایجاد مرکز آمار و برنامه‌ریزی مناطق برای شفاف‌سازی سرمایه‌گذاری، تولید، صادرات و جریان‌های مالی مناطق در زنجیره تأمین و همچنین ارزیابی نقش بانک‌های برون مرزی در تسهیل ارتباطات تجاری و سرمایه‌گذاری برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی و توسعه تجارت بین‌الملل پیشنهاد می‌شود. به‌منظور انجام پژوهش‌های آتی پیشنهادهایی به شرح زیر را می‌توان ارائه کرد:

- مطالعه تطبیقی مدل‌های مراکز مالی برون مرزی کشورها و جزایر مالی موفق دیگر؛
- انجام تحقیقات در زمینه ایجاد سایر نهادهای پولی و مالی، مانند بیمه برون مرزی، شرکت‌های تأمین سرمایه برون مرزی و صرافی برون مرزی؛
- تحقیق در خصوص اولویت‌بندی عوامل مدل بهینه، برای ایجاد بانک برون مرزی به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر.

منابع

- برهانی، حمید (۱۳۷۹). *بانکداری و تأمین مالی بین‌المللی*. تهران: مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران.
- بیکزاده، جعفر؛ آقازاده، غلامرضا و آقازاده، محمدرضا (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری و اولویت‌بندی معیارهای امتیازدهی اعتباری (C6) مشتریان بانکی با تکنیک AHP (مطالعه موردی: بانک ملی استان آذربایجان غربی). *فصلنامه روند*، ۲۱(۶۸)، ۱۲۱-۱۵۰.
- حریری، نجلا (۱۳۹۵). *اصول و روش‌های پژوهش‌های کیفی*. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- هاجینز، سیلویا سی. (۱۳۹۲). *مدیریت بانک و خدمات مالی (بر پایه نوشته‌های پیترا س. راس)*. (پرویز ساسان گهر، ابوالفضل صمدی، مترجمان). تهران: مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران.
- فراستخواه، مقصود (۱۳۹۸). *روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر نظریه بر پایه (گراند تیوری)*. تهران: نشر آگاه.
- کریمی وردجانی، رضا (۱۳۹۹). *امکان‌سنجی بهره‌برداری از مراکز بانکداری فراساحلی برای ایران در راستای اقتصاد مقاومتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- کریمی کیا، اسما و مقدم، محمد (۱۳۹۱). بررسی عوامل جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد اروند. *مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، ۱۲(۶)، ۲۸-۵.
- گوهری‌فر، مصطفی؛ خاشعی ورنامخواستی، وحید؛ دهدشتی شاهرخ، زهره و سیف، ولی‌اله (۱۴۰۰). شناسایی و تبیین چالش‌های کلیدی نظام بانکداری. *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، ۲۵(۲)، ۱۰۰-۱۲۴.

مشایخ، شهناز و جعفری، محبوبه (۱۳۸۵). بازار مالی ایران در مقایسه با بازارهای جهان. *حسابدار*، ۲۱ (۱۸۰)، ۳۴.

موسایی، میثم و عزیزیان فر، جمال (۱۳۸۷). توجیه اقتصادی ایجاد منطقه آزاد تجاری در کردستان. *نشریه بررسی‌های بازرگانی*، ۶ (۳۲)، ۷۲-۸۳.

References

- Aminy, M. M. (2020). A Brief Overview of the Offshore Banking and Financial Crimes Within. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 4(5), 289-293.
- Baikzadeh, J., Aghazadeh, Gh.R. & Aghazadeh, M.R. (2015). Studying the impact of effective factors influencing on credit risk and prioritization of credit valuation criteria of banking clients. *Trend (Trend of Economic Research)*, 21(68), 121-150. SID. <https://sid.ir/paper/202241/en> (in Persian)
- Bank of Ghana. (2008). *Offshore banking and the prospects for the Ghanaian economy*. Research Department, Bank of Ghana. ISBN: 0855-658X
- Barclay, D., Higgins, C. & Thompson, R. (1995). The partial least squares (PLS) approach to casual modeling: personal computer adoption ans use as an Illustration. *Technology Studies*, 2, 285-309.
- Bhattacharya, A. K. (1982). Offshore banking costs and benefits. *East Asia: Dimensions of international business*. Sydney: Prentice-Hall of Australia.
- Borhani, H. (2000). *International banking and financing*. Tehran: Higher Institute of Banking Education of Iran. (in Persian)
- Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. *Modern methods for business research*, 295(2), 295-336.
- Claessens, S. & Van Horen, N. (2014). Foreign banks: Trends and impact. *Journal of Money, Credit and Banking*, 46(s1), 295-326.
- Dufey, G. & Giddy, I. H. (1978). International financial planning: the use of market-based forecasts. *California Management Review*, 21(1), 69- 81.
- Errico, M. L. & Borrero, M. A. M. (1999). Offshore banking: an analysis of micro-and macro-prudential issues. *Working Paper No. 1999/005*.
- Frasatkah, M. (2019). *Qualitative research method in social sciences with emphasis on grounded theory*. Tehran: Agah. (in Persian)
- Geisser, S. (1974). A predictive approach to the random effect model. *Biometrika*, 61(1), 101-107. <https://doi.org/10.1093/biomet/61.1.101>
- Godi, N. J., & Young, J. (2013). Risks to consider when investing offshore. *Corporate Ownership & Control*, 32.

- Goharifar, M., Khashei Varnamkhasti, V., Dehdashti Shahrokh, Z. & Seif, V. (2021). Identifying and explaining the key challenges of the banking system. *Management research in Iran*, 25(2), 100- 144. (in Persian)
- Gosh, D. & Ortiz, E. (Eds.). (1994). *The Changing Environment of International Financial Markets Issues and Analysis*.
- Hariri, N. (2011). *Principles and methods of qualitative research*. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research. (in Persian)
- Hines Jr, J. R. & Rice, E. M. (1994). Fiscal paradise: Foreign tax havens and American business. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(1), 149-182.
- Hudgins, S. C. (2013). *Bank management and financial services* (Sasan Gohar & Samadi, Trans.). Tehran: Iranian Banking Education Institute. (in Persian)
- Johns, R. A. (2013). *Tax havens and offshore finance: A study of transnational economic development*. Bloomsbury Publishing.
- Karimi Vardanjani, R. (2020). *Feasibility of exploitation of offshore banking for Iran in line with resistance economy*. Tehran: Imam Sadiq University. (in Persian)
- Kia, A. K. & Moghadam, M. (2012). Investigating investment attraction factors in Arvand Free Zone. *Economic magazine-monthly review of economic issues and policies*, 12(6), 5-28. (in Persian)
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand oask: USA: Sage.
- Mashayekh, M. & Jafari, M. (2006). Iran's financial market compared to world markets. *Accountant*, 21(180), 34. (in Persian)
- McCarthy, I. (1979). Offshore banking centers: benefits and costs. *Finance and Development*, 16(4), 45.
- Mousaei, M. & Azizianfar, J. (2008). Economic justification for establishing a free trade zone in Kurdistan. *Journal of Business Studies*, 6(32), 72- 83. (in Persian)
- Palan, R. (2002). Tax Havens and the Commercialization of State Sovereignty. *International Organisation*, 56(1), 151-176. <https://doi.org/10.1162/002081802753485160>
- Park, Y.S. (1982). The economics of offshore financial centers. *Columbia Journal of World Business*, 17(4), 31-35.
- Rigon, G. (2017). *The world of Offshore Financial Centers and the role of the EU in it*. Arcada.
- Rose, A. K. & Spiegel, M. M. (2007). Offshore financial centres: parasites or symbionts? *The Economic Journal*, 117(523), 1335-1310.
- Stone, M. (1974). Cross-validatory choice and assessment of statistical predictions. *Journal of the Royal Statistical Society*, 36, 111-147.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basic of Qualitative Reaserch: Grounded Theory Procedures and Techniques* (Vol. second). Thousands oask, USA: Sage.

- SUN, Z. (2008). *Offshore Financial Havens: Their Role in International Capital Flows*. Singapore: Singapore Management University.
- Sůva, B. V. & Janský, P. (2010). *Offshore Financial Centers and the financial crisis*. Master thesis, Charles University in Prague.
- Tenenhaus, M., Esposito Vinzi, V., Chatelin, Y.-M. & Lauro, C. (2005). PLS path modeling. *Computational Statistics & Data Analysis*, 48(1), 159-205.
- Warf, B. (2002). Tailored for Panama: offshore banking at the crossroads of the Americas. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 84(1), 33- 47.
- Zhang, C. (2016). Review of managing the risks of offshore banking and its implications for the China (Shanghai) Pilot Free Trade Zone. *Journal of Shanghai Jiaotong University (Science)*, 21(1), 33-43.
- Zoromé, A. (2007). Concept of Offshore Financial Centers: *IMF Working Paper*.